

LAHTI AHTIALA RISTIMÄKI

Rautakautisen asuinpaikan? kaivaus

Pirjo Suutari 1985

LAHTI, AHTIALA, RISTIMÄKI

Kaivauskertomus 30.9. - 10.10.1985 Pirjo Suutari

Kylä: Ahtiala

Tila: 5:17, om. Rakennusliike B & K.

Peruskartta: 3111 06 Ahtiala, 1:20 000, pain. 1978, päällepain. 1983.

Tutkimusalueen koordinaatit: x = 6766 90 - 95.

y = 434 22 - 30.

z = 114 - 115 m.m.p.y.

Esinelöydöt: KM 22915:1-9.

Tutkimusalueeseen liittyy neljä karttaliitettä, sekä negatiivit 61473 - 61519 (Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa).

Lahden Ahtialan Ristimäki on ollut kiinnostava ja tutkimisen arvoisen paikka esihistorialliselta kannalta. Jo nimi Ristimäki viittaa muinaiseen, tunnetaanhan monia samannimisiä paikkoja, esim. Nastolassa, joissa on esihistoriallinen kalmisto. Mitään esihistorialliseen viittaavaa ei kuitenkaan Ahtialan Ristimäestä tunnettu ennen tekemiäni tutkimuksia.

Mielenkiintoni heräsi, kun havaitsin alueella tehtävän raivaustöitä. Rakennusliike B & K :n tarkoituksena oli aloittaa alueella syksyn aikana rakennustyöt, joita ennen oli aikomuksena kuoria ruokamulta pois alueelta. Kävin paikalla sopimassa vastaavan mestarin, Asser Vahtialan kanssa siitä, että tulisin seuraamaan maankuorintatöitä.

Kyseinen alue sijaitsee noin yhdeksän kilometrin päässä Lahden kaupungista itäänpäin ja noin kilometrin verran Alasenjärveltä itäänpäin. Paakkolanmäen rautakautinen asuinpaikka-alue¹ sijaitsee Ristimäestä noin kilometrin verran pohjoiseen. Näiden kahden paikan välille jäävät Ylä-Kokkolan Tyrnin viikinkiaikainen hautaus ja Ylä-Kokkolan Kivipellon hautaraunio (ks. Päijät-Hämeen esihistorialliset kohteet 1979/Lahti 8). Paikka sijaitsee Ahtialantien itäpuolella, nykyisen Simonpellonkadun varressa. Alueelle, jossa tutkimukset tehtiin, on kaavoitettu viisi asuintonttia, kortteli 13243 tontit 1-5. Alue on etelään ja lounaaseen viettävää vanhaa pelto- ja niittyä, jonka maanpinnan korkeus on 110,5 - 116 m.m.p.y. Paikka on siis varsin lämmin ja aurinkoinen. Rinteestä on näköala Alasenjärvelle. Maaperä vaihtelee alueella savihiedasta hietaan ja moreeniin saakka siten, että rinteiden alaosa on savipitoista, keskiosa

1. Ks. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki, kaivauskertomukset, Kärhä 1983, Seppänen 1984, Seppänen ja Suutari 1985.

hietaa ja ylemmäs noustessa se muuttuu moreeniksi. Ylärinteeseen oli kasattu muutamia peltoraunioita. Alueella kasvoi pääasiassa leppää ja vadelmaa.

Maankuorinta aloitettiin 30.9.1985, jolloin menin paikalle katsomaan ja havaitsin tontin 3 kulmapisteen vieressä toista metriä halkaisijaltaan olevan nokialueen, josta löytyi rapautuneita kiviä ja keramiikkaa, ja joka osoittautui avoliedeksi. Se oli yläosaltaan tuhoutunut. Paikalla kävi 2.10. Anna-Liisa Hirviluoto Museovirastosta, jonka kanssa sovoin, että tulin paikan ja seuraan edelleen maankuorintaa. Maankuorinta ja kivien siirto jatkui 7.10. tontilla 3, muut alueet oli jo kuorittu. Esille tuli töyrään profiilista voimakas hiilen ja noen sekainen kerros, josta löytyi runsaasti savitiivisteiden kappaleita ja muutamia keramiikan paloja.

Seuraavana päivänä tutkin lieden, joka siitä huolimatta, että se oli yläosastaan tuhoutunut, olikin säilynyt pohjasta yllättävän ehjänä. Liesi sijaitsi 30 cm:n päässä tonttipisteestä 23 länteenpäin. Lieden päältä oli kuorittu n. 30 - 33 cm syvyydeltä maata pois (peltomultakerros alueella oli noin 25 - 30 cm). Tässä syvyydessä lieden koko oli noin 150 cm pohjois-eteläsuunnassa ja noin 200 cm länsi-itäsuunnassa, tulipesän \emptyset oli noin 90 cm. Kaivettaessa 2 - 3 cm alkoi tulla esille liesikiveys, joka koostui noin nyrkinkokoisista rapautuneista tai osittain rapautuneista kivistä. Kiveyksen koko, joka oli myös varsinaisen tulipesän koko, oli noin 100 cm pohjois-eteläsuunnassa ja 130 cm länsi-itäsuunnassa. Liesi sijaitsi rinteessä, se oli pitkänomainen länsi-itäsuuntainen. Maaperä oli hietaa. Pohjaan kaivettaessa osoittautui, että liesi (säilynyt osa) oli matalahko kuoppaliesi, johon oli ladottu kiviä 15 - 20 cm syvyydeltä ja jonka lomassa ja ympärillä oli voimakkaan noen ja hiilen sekaista maata sekä rapautuneita kiviä. Siellä täällä oli rikkoutuneita keramiikanpaloja useamman tyyppisestä astiasta. Ympärillä oli noensekaista hietaa, mutta muuten liesi oli varsin selvärajainen. Kokonaisuudessaan liesi ulottui noin 55 - 60 cm syvyyteen pinnasta. Lieden keramiikka oli tyyppiltään selvästi rautakautista talouskeramiikkaa, jonka väri vaihteli tummanruskeasta vaaleanruskeaan. Sekoiteaineena oli karkeaa hiekkaa. Keramiikkaa löytyi yhteensä 332 g, 69 kpl. Lisäksi löytyi palanutta savea sekä hammaskiillettä 0,9 g. Liedestä otin kolme hiilinäytettä, joista kaksi lähetettiin ajoitettavaksi Helsingin yliopiston radiohiili-

laboratorioon. Lisäksi nokimaata talletettiin kaksi pussillista arkeobotaanisia tutkimuksia varten.

Toinen muinaisjäännös löytyi tontilta 3, paikalle rakennettavan asuinrakennus B:n kohdalta etelänpuoleiselta sivulta melko jyrkäästä töyräästä. Paikalle oli aikoinaan ajettu maata ja kiviä, joiden poistamisen yhteydessä löytö paljastui. Paikka oli tosin ainakin puoleksi tuhoutunut kaivuutöiden yhteydessä.

Profiilissa oli melko vahva noen ja kulttuurimaan sekainen kerros, joka paikallistui sangen pienelle, noin 2,7 m pituiselle alalle. Päällä oli noin 25 - 30 cm peltomultaa, sen alla noki-kulttuurimaata 20 - 25 cm, jossa oli rapautuneita ja osittain rapautuneita kiviä sekä runsaasti palanutta savitiivistettä, jota oli käytetty hirsien tilkkeenä. Lisäksi löytyi keramiikkaa. Tarkoituksena oli tutkia alue, mutta kun seuraavana päivänä tulin paikalle, oli pintamaa kuorittu pois ja siinä samalla myös osa nokimaasta, joten paikka oli mennyt varsin sekaisin. Tutkin sen, mitä oli jäljellä, otin esineet talteen ja muutaman hiilinäytteen sekä maata talteen.

Paikalla oli n. 170 - 180 cm pohjoiseenpäin leveä nokimaan ja rapautuneiden kivien sekä savitiivisteiden sekainen kerros. Pohjalta tuli vastaan moreeni. Kivistä ja nokimaasta päätellen paikalla oli tulenpidon jälkiä. Mahdollista on, että jäänteet ovat peräisin liedestä. Savitiivisteet ovat peräisin palaneesta hirsirakennuksesta. Savitiiviste on vaihtelevan väristä harmaasta tiilenpunaiseen, osa paloista on kuonamaista. Suurimmat palat ovat selvästi muodoltaan kolmiomaisia ja niissä erottui puun painanteita. Yhteensä tiivistettä saatiin talteen 7,5 kg. Keramiikkaa löytyi myös jonkin verran, 107 g, 27 kpl, se oli tyypiltään samanlaista kuin lieden keramiikka, mutta väriltään tummanruskeasta mustaan.

Epäselväksi jäi, miksi löydöt ja nokimaa olivat näin yhdessä paikassa, muualta ei nimittäin vastaavia löytöjä tullut. Tietysti on mahdollista, että muut jäänteet tuhoutuivat maankuorimisen yhteydessä.

Mäelle tehtiin useita koekuoppia, joiden sijainti näkyy kartalla, mutta muita esihistorialliseen viittaavia kohteita ei alueelta löytynyt. Peltomullan alla oli, etenkin länsirinteessä, ohut harmaa kerros, joka saattaisi olla jäännöstä asuinkerroksesta, mutta koska se oli hyvin heikko ja sekoittunut, ei tutkimuksia kannattanut tehdä.

Näyttää siltä, että Ristimäessä olisi ollut asuinpaikka, josta jäänteinä meidän päiviimme on säilynyt vain matala kuoppaliesi ja keramiikkaa sekä savitiivistettä. Se, onko savitiiviste samanaikaista lieden kanssa, on kyseenalaista, ainakaan Paakkolanmäeltä ei samanlaista tiivistettä löytynyt. Mahdollisesti nämä kaksi Ristimäen löydöstä ovatkin eriaikaiset.

Lahdessa 11.11.1985

Pirjo Suutari
Pirjo Suutari

432

433

434

435 3112 04

mmi

-17 m 00 s
25° 45'

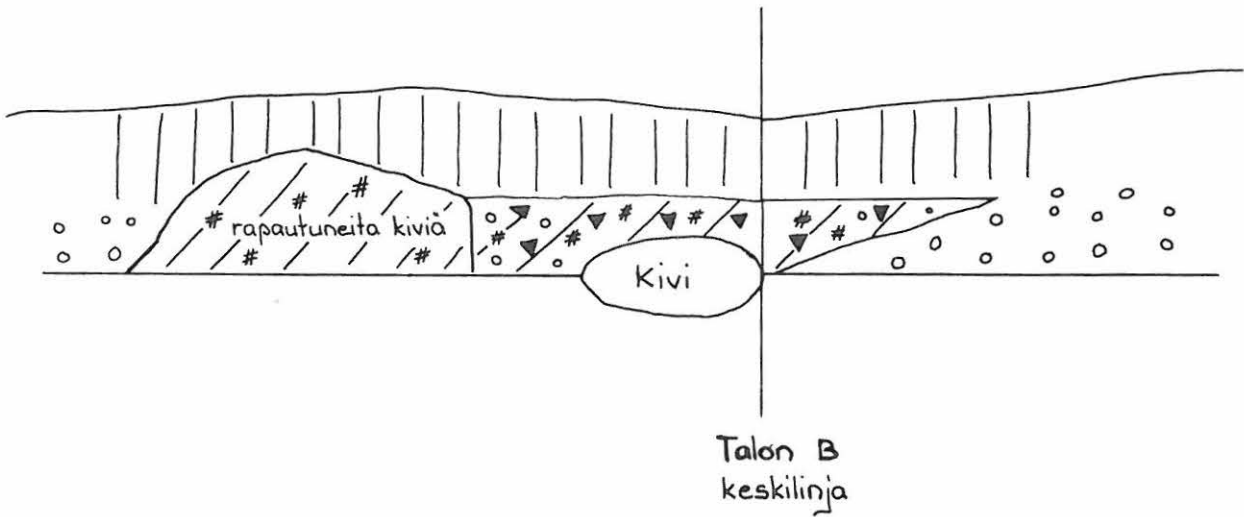
HOLLOLA

Nak = + 18°

NASTOLA

Lahti , Ahtiala , Ristimäki 1985
Tontti 3 Kulttuurimaakerros
1:20 Profiilikartta
Pirjo Suutari

| | | = Peltomulta

° ° ° = Moreeni

// = Kulttuurimaa

= Hiilimaa

▼ = Savitiiviste